

Research Paper

A Phenomenological Study of the Challenges of Benefiting from Neyshabur Cultural Tourism Among Non-Native Female Students

Mostafa La'l Shateri^{*1} Hassan Sadeghi Samarjani²

¹ Assistant Professor, Department of Archeology and History, Faculty of Literature and Humanities, University of Neyshabur, Iran. (mostafa.lalshateri@neyshabur.ac.ir)

² Assistant Professor, Department of Archeology and History, Faculty of Literature and Humanities, University of Neyshabur, Iran. (sadeghi@neyshabur.ac.ir)

© The Author(s)

Publisher: University of Mazandaran

[10.22080/tmhr.2025.30017.1082](https://doi.org/10.22080/tmhr.2025.30017.1082)

Keywords:

Cultural Tourism in Nishabur, Female Dormitory Students, Tangible Cultural Heritage, Interpretive Phenomenology

Received:

July 9, 2025

Received in revised:

September 7, 2025

Accepted:

October 26, 2025

Available online:

February 19, 2026

Abstract

Context and Purpose: The present study aims to identify and analyze the challenges of leveraging cultural tourism for non-native female students in the city of Neyshabur from a phenomenological perspective.

Design/methodology/approach: Adopting a descriptive-analytical approach and employing a qualitative methodology within the framework of interpretive phenomenology, this research identifies and analyzes the impediments to cultural tourism for non-native female students residing in dormitories in Neyshabur. Data were collected from a population of 100 individuals within this group using a researcher-developed questionnaire comprising both open and closed-ended questions. **Findings:** Data analysis revealed a profound gap between initial awareness and structured access to the city's cultural attractions. Participants' prior familiarity primarily relied on informal communication networks, and a noticeable absence of systematic introduction to these capacities by responsible institutions was observed. Within this context, the university was identified as a key facilitating institution. Targeted group tours, the influence of peers in encouraging repeat visits, and the conversion of experiential learning into cultural engagement were recognized as crucial strategies for enhancing student tourism. **Conclusion:** The results emphasize the necessity of redefining the role of institutions, fostering collaboration with cultural heritage bodies to recreate historical narratives, empowering universities to create context-based experiences, and redesigning infrastructure to align with the needs of a young demographic. This is essential to transform the flawed cycle of sporadic visits into sustainable cultural engagement for students. **Originality/value:** Adopting a phenomenological approach to the challenges of cultural tourism among female students, both at a macro level and specifically in Neyshabur as a renowned city in this field, is a subject that has not been previously addressed. Consequently, the information obtained has been meticulously examined and is evaluated as possessing content originality.

*Corresponding Author: Mostafa La'l Shateri

Address: University of Neyshabur, Iran.

Email: mostafa.lalshateri@neyshabur.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

Cultural tourism constitutes a fundamental human right to access cultural heritage and participate in community life, forming the bedrock of sustainable development that ensures dignity, safety, and equality for all stakeholders. The city of Neyshabur, with its rich historical and artistic assets, provides a critical context for examining the realization of these rights. This study conducts a pathological examination of cultural tourism, focusing on the barriers preventing safe, fair, and sustainable access for diverse social groups. Non-native female students at the University of Neyshabur are identified as a pivotal study group due to structural constraints—namely, financial limitations and demanding schedules—that preclude their equitable access to cultural services. This exclusion violates the principle of "tourism for all" and undermines social sustainability. Their multifaceted identity as non-native women and temporary residents renders them uniquely vulnerable to experiences that violate their fundamental tourism rights, including discrimination, threats to safety, and eroded dignity. These experiences not only harm the individuals but also jeopardize cultural sustainability by fostering distrust between the host community and domestic guests. Paradoxically, their extended residence affords them a unique vantage point to observe the effects of cultural tourism. Consequently, this research moves beyond description to foundational analysis. A deep understanding of these pathologies—which infringe upon students' rights and threaten sustainable development pillars like social cohesion

and spatial justice—is deemed an essential precondition for developing a strategic, human-centric model for responsible and equitable cultural tourism.

2. Research Methodology

This research employs a survey-based method utilizing questionnaires (with a statistical population of 100 individuals, selected randomly and distributed equally across disciplines) and employs descriptive-analytical data analysis within an interpretive phenomenological framework. It does not merely function as a data collection tool but rather emerges as an analytical framework for discovering meaning, grounded in an applied perspective. This approach facilitates an in-depth exploration of students' lived experiences, subjective perceptions, and individual interpretations of their encounters with the spaces, services, and interactions of cultural tourism in Neyshabur.

3. Research Findings

Data analysis revealed a profound gap between initial awareness and structured access to the city's cultural attractions. Participants' prior familiarity primarily relied on informal communication networks, and a noticeable absence of systematic introduction to these capacities by responsible institutions was observed. Despite a significant initial willingness to visit, sustained engagement with cultural sites faced three main barriers: inadequate infrastructure, institutional deficiencies stemming from academic and municipal management constraints, and socio-cultural limitations that were particularly deterrent for this group. Although literary-artistic and historical attractions surpassed religious sites in participants' preferences, this prioritization alone did not lead to

repeated visits. The central paradox of the study lay in the duality of strong initial motivation and a gradual erosion of participation—a phenomenon where objective factors (lack of time and financial resources) and subjective factors (a sense of environmental monotony) were intertwined. Within this context, the university was identified as a key facilitating institution. Targeted group tours, the influence of peers in encouraging repeat visits, and the conversion of experiential learning into cultural engagement were recognized as crucial strategies for enhancing student tourism.

4. Conclusion

This study offers a profound analysis of the cultural tourism experiences of non-native female students in Neyshabur, revealing a process shaped by identity, structural constraints, and a quest for belonging. While the university serves as a critical bridge for initial familiarization—elevating tourism from recreation to a tool for socio-spatial integration—significant structural barriers impede a fully realized experience. These barriers are threefold: first, gender-based obstacles in public infrastructure force a reliance on safety strategies like group visits. Second, a stark semantic disconnect exists between officially promoted religious heritage and the generational preferences of the students. Third, a critical shortage of institutional capital and infrastructure reduces tourism to repetitive visits to a few major sites, neglecting the city's broader cultural potential. The data further indicates a paradigmatic shift in the students' preferences toward interactive, knowledge-based tourism that fosters cultural citizenship. However, the lack of a coherent management system,

characterized by institutional neglect, prevents this vision from being realized and stymies tourism's potential for sustainable local development.

Consequently, the students' experience is one of navigating asymmetrical conditions. They leverage informal networks to cultivate an informed sense of belonging in a city whose official institutions have yet to harness cultural diversity effectively. The study proposes a fundamental re-engineering of the management system around three macro-axes: Transforming the University's Role: Integrating tourism into the academic framework via a "Cultural Credit System" to address financial constraints and generate qualitative data for revitalizing attractions. Reinventing Institutional Relations: Establishing a tripartite committee (University, Cultural Heritage, Municipality) with a revenue-sharing protocol to synergize efforts, reduce conflicts, and repurpose low-appeal sites into multifunctional spaces. Implementing a Dynamic Monitoring System: Utilizing sensitive early-warning indicators to track micro-effects, predict tipping points, and complete development cycles through evidence-based adaptation. Ultimately, these intertwined axes are designed to create a self-organizing ecosystem that converts institutional complexity into opportunity, conflict into synergy, and stagnant attractions into vibrant cultural institutions.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the

content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the people for their scientific consultation in this paper.

پژوهشی

مطالعه پدیدارشناختی چالش‌های بهره‌مندی از گردشگری فرهنگی نیشابور در میان دانشجویان دختر غیربومی

مصطفی لعل شاطری^{*۱} حسن صادقی سمرجانی^۲

^۱ استادیار، گروه باستان‌شناسی و تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه نیشابور، نیشابور، ایران. mostafa.lalshateri@neyshabur.ac.ir

^۲ استادیار، گروه باستان‌شناسی و تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه نیشابور، نیشابور، ایران. sadeghi@neyshabur.ac.ir

ناشر: دانشگاه مازندران
© نویسندگان

[10.22080/tmhr.2025.30017.1082](https://doi.org/10.22080/tmhr.2025.30017.1082)

چکیده

زمینه و هدف: شناسایی و تحلیل چالش‌های بهره‌مندی از گردشگری فرهنگی در میان دانشجویان دختر غیربومی شهر نیشابور از منظر پدیدارشناختی هدف پژوهش حاضر است. **روش‌شناسی:** این پژوهش با اتخاذ رویکردی توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از روش‌شناسی کیفی در چارچوب پدیدارشناسی تفسیری، به شناسایی و تحلیل آسیب‌های گردشگری فرهنگی برای دانشجویان دختر غیربومی ساکن خوابگاه شهر نیشابور می‌پردازد. داده‌ها از طریق پرسش‌نامه محقق‌ساخته شامل سؤالات باز و بسته، از جامعه‌ای متشکل از ۱۰۰ نفر از این گروه جمع‌آوری شد. **یافته‌ها:** مبنی بر تحلیل داده‌ها، یافته‌ها شکافی عمیق میان شناخت اولیه و دسترسی ساختاریافته به جاذبه‌های فرهنگی شهر را مشخص نمود. با وجود تمایل اولیه چشم‌گیر برای بازدید، تداوم تعامل با مکان‌های فرهنگی با سه مانع اصلی مواجه بود: زیرساخت‌های ناکافی، کاستی‌های نهادی ناشی از محدودیت‌های دانشگاهی و مدیریت شهری و تنگناهای اجتماعی-فرهنگی که به‌طور ویژه برای این گروه، بازدارندگی نسبی ایجاد می‌کرد. **نتیجه‌گیری و پیشنهادات:** نتایج بر ضرورت بازتعریف نقش نهادها، همکاری میراث فرهنگی در بازآفرینی روایت‌های تاریخی، توانمندسازی دانشگاه برای خلق تجربه‌های زمینه‌محور و بازطراحی زیرساخت‌ها منطبق بر نیازهای جمعیتی جوان تأکید دارد تا چرخه معیوب بازدیدهای مقطعی به تعامل پایدار فرهنگی برای دانشجویان در راستای نیل به توسعه پایدار گردشگری تبدیل گردد. **نوآوری و اصالت:** نگرشی پدیدارشناختی بر چالش‌های گردشگری فرهنگی در میان دانشجویان دختر در سطح کلان و نیشابور به مثابه شهری مشهور در این زمینه به معنای اخص، موضوعی است که تاکنون به آن پرداخته نشده است. متعاقباً اطلاعات حاصل با بررسی دقیق و برخوردار از اصالت محتوایی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها:

گردشگری فرهنگی نیشابور؛ دانشجویان دختر خوابگاهی؛ میراث فرهنگی ملموس؛ پدیدارشناسی تفسیری

تاریخ دریافت:

۱۸ تیر ۱۴۰۴

تاریخ دریافت اصلاحات:

۱۶ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۴ آبان ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۳۰ آذر ۱۴۰۴

* نویسنده مسؤل: مصطفی لعل شاطری
آدرس: دانشگاه نیشابور، نیشابور، ایران.

ایمیل: mostafa.lalshateri@neyshabur.ac.ir

۱ مقدمه

گردشگری فرهنگی در سطح بنیادی، فراتر از مشاهده آثار تاریخی، شامل دسترسی یکسان به میراث مشترک فرهنگی و مشارکت در حیات معنوی جامعه است که امنیت و برابری فرصت‌ها را برای تمامی ذی‌نفعان، به‌ویژه گردشگران به‌عنوان مخاطبان مستقیم خدمات فرهنگی، در نظر می‌گیرد. کهن شهر نیشابور، صرفاً یک مقصد گردشگری نیست، بلکه عرصه‌ای مهم برای سنجش میزان تحقق این حقوق و اصول پایداری در چارچوب یک شهر تاریخی ایران به‌شمار می‌آید. از این منظر، آسیب‌شناسی گردشگری فرهنگی در این شهر، پژوهشی ضروری برای شناسایی موانع رسیدن به حق دسترسی به گردشگری فرهنگی ایمن، عادلانه و پایدار برای گروه‌های مختلف اجتماعی است. دانشجویان دختر غیربومی ساکن خوابگاه‌های دانشگاه نیشابور، به دلایل ساختاری عمیق و چندبعدی، جمعیت مطالعاتی مطلوبی برای پژوهش آسیب‌شناختی محسوب می‌شوند. هویت چندگانه آنان به‌عنوان غیربومی، زن و ساکنی موقت با دامنه تعلق فضایی محدود، زمینه‌ساز تجربیاتی ویژه و عموماً آسیب‌پذیر در حوزه گردشگری را به همراه دارد. در این بین، اقامت نسبتاً طولانی‌مدت و زندگی روزمره این دانشجویان در بافت شهری نیشابور، به آنان امکان مشاهده مستمر و بی‌بدیل اثرات خرد و کلان گردشگری فرهنگی را می‌دهد. محوریت این مطالعه، معطوف به آسیب‌شناسی تجربیات گردشگری این قشر خاص نه صرفاً در سطح توصیفی، بلکه به مثابه تلاشی بنیادین در راستای استقرار الگویی از گردشگری فرهنگی مسئولیت‌پذیر و عادلانه نسبت به دانشجویان نیشابور است.

در چند دهه اخیر پژوهش‌هایی صرفاً از سوی نویسندگان ایرانی معطوف بر گردشگری روستایی نیشابور و گردشگری اقتصادی این شهر عمدتاً در قالب پایان‌نامه‌ها و سپس مقالات صورت پذیرفته است. در این بین، پژوهش‌های اندکی صرفاً به ابعادی جزئی از گردشگری فرهنگی شهر نیشابور

اشاره داشته‌اند، ازجمله Malekan (2018) در پایان‌نامه «زمینه‌یابی توسعه گردشگری ادبی در خراسان رضوی (مطالعه موردی: شهرستان‌های توس و نیشابور)»، Ghadamgahi & ghaderi (2018) در مقاله «شناسایی راهکارهای بازاریابی در گردشگری ادبی: مطالعه موردی شهرستان نیشابور»، Faizabadi (۲۰۱۸) در پایان‌نامه «بررسی قابلیت‌های گردشگری فرهنگی در شهرستان‌های سبزوار و نیشابور با تأکید بر مفاخر و مشاهیر»، Timuri (۲۰۲۱) در پایان‌نامه «تحلیل نقش و عملکرد موزه‌های باستان‌شناسی و نقش آن در توسعه گردشگری میراث فرهنگی در شهرهای تاریخی (مطالعه موردی: موزه باستان‌شناسی شهر نیشابور)»، Vahidi Motlagh (2022) در پایان‌نامه «طراحی مرکز گردشگری و توریستی خیام و عطار نیشابور با رویکرد تعاملات اجتماعی» و Faramarzpour & saeedi (۲۰۲۴) در مقاله «تبیین ابعاد بازاریابی تجربی بر برندسازی گردشگری فرهنگی در شهرستان نیشابور».

با توجه به غنای تاریخی و فرهنگی شهر نیشابور، مطالعات مذکور عمدتاً در دو حوزه توسعه اقتصادی-مدیریتی و سرمایه‌های نمادین فرهنگی متمرکز بوده‌اند. در بعد نخست، پژوهش‌هایی همچون مطالعه Faramarzpour & saeedi (۲۰۲۴) با محوریت بازاریابی تجربی، بر ابعاد حسی تجربه گردشگر تأکید داشته و راهبردهای عملیاتی برای جذب مخاطب از این طریق ارائه نموده‌اند. این دسته از مطالعات، اگرچه به نقش کانونی تجربه زیسته در گردشگری فرهنگی اشاره دارند، اما آن را در ساختاری ابزاری، صرفاً به‌مثابه متغیری در خدمت توسعه برندسازی گردشگری تفسیر می‌کنند. در بعد دوم، پژوهش‌هایی مانند Vahidi Motlagh (2022) و Timuri (۲۰۲۱)، با تمرکز بر محورهای فرهنگی مانند آرامگاه عطار و خیام یا موزه‌های باستان‌شناسی، بر ضرورت طراحی فضاهای گردشگری همگون با هویت تاریخی شهر اشاره دارند. با این حال، این مطالعات نیز عمدتاً بر

امکان‌گزینش مشارکت‌کنندگان را براساس معیارهای از پیش تعیین‌شده و مرتبط با پرسش‌های پژوهش فراهم می‌نمود. معیارهای مفروض برای ورود به جامعه آماری عبارت بودند از: تعلق به گروه دانشجویان دختر غیربومی دانشگاه‌های نیشابور، سکونت در خوابگاه‌های دانشجویی نیشابور، داشتن حداقل یک بار تجربه بازدید از جاذبه‌های فرهنگی-تاریخی نیشابور، تمایل و رضایت آگاهانه برای مشارکت در پژوهش و بیان تجارب زیسته که منجر به گزینش ۱۰۰ نفر شد. شایان ذکر است که روش نمونه‌گیری هدفمند، با رویکرد کیفی و پدیدارشناختی کاملاً هم‌گام است؛ زیرا هدف درک عمیق پدیده‌ها از طریق تجارب زیسته افراد است، نه تعمیم آماری یافته‌ها. این روش امکان داد تا مشارکت‌کنندگانی انتخاب شوند که به بهترین نحو بتوانند در مورد پدیده مورد مطالعه (چالش‌های بهره‌مندی از گردشگری فرهنگی) اطلاعات سودمندی ارائه دهند. متعاقباً با به‌کارگیری روش پیمایشی مبتنی بر پرسش‌نامه محقق‌ساخته (در قالب سؤالات باز و بسته) و تحلیل داده‌ها به شیوه توصیفی-تحلیلی، در چارچوب رویکرد تفسیری پدیدارشناسی، پژوهش حاضر انجام و سامان یافت.

۳ یافته‌ها

فرهنگ و گردشگری هر دو از مفاهیمی هستند که تعریف دقیقشان دشوار است و این امر تعیین چپستی «گردشگری فرهنگی» و «گردشگر فرهنگی» را دشوارتر می‌سازد. بر پیچیدگی‌های موجود می‌توان افزود که «گردشگری فرهنگی» خود مفهومی متشکل از دو اصطلاح است که معانی بسیار متفاوت و گاه حتی متضادی دارند. با این حال، ضمن دشواری‌های طبقه‌بندی این مفاهیم چندمعنایی، کوشش‌ها و مطالعات نویسندگان و نهادهای متعددی که به این موضوع پرداخته‌اند، سبب شده است که امروزه برای این اصطلاحات، دیدگاه‌ها، تفاسیر و تعاریف پذیرفته‌شده فراوانی وجود داشته باشد (Galí-Espelt, 2012: 46). فرهنگ و گردشگری همواره به هم پیوند خورده‌اند. جاذبه‌ها و

جنبه‌های کالبدی-کاربردی متمرکز بوده و تجربه انسانی و خوانش ذهنی گروه‌های مختلف اجتماعی را نادیده گرفته‌اند. متعاقباً، شکاف پژوهشی بنیادین در این حوزه، غیبت سوژه انسانی با تمامی ابعاد وجودی، اجتماعی و هویتی‌اش در کانون تحلیل‌هاست. به‌طور مشخص، تجربه زیسته و چالش‌های پیش‌روی گروه‌های خاص با ویژگی‌های اجتماعی-جمعیتی منحصربه‌فرد، مانند دانشجویان دختر غیربومی، کاملاً مغفول مانده است. این قشر، در تقاطع سه هویت دانشجویی، غیربومی و زنانه قرار داشته و در نتیجه، نیازها، محدودیت‌ها و نحوه تعامل آنان با فضای فرهنگی نیشابور، پیچیده و چندلایه است. پژوهش حاضر با اتخاذ رویکرد پدیدارشناختی، نه در پی تبیین راهبردهای مدیریتی یا طراحی کالبدی، بلکه درصدد واکاوی چالش‌های تجربه گردشگری فرهنگی از نگاه این افراد است. این چرخش از نگاه کلان و کمی غالب مذکور در پیشینه به‌سوی بررسی عمیق و کیفی زیست‌جهان این گروه خاص، گامی ضروری برای انجام پژوهش و ارائه درکی اصیل از واقعیت پدیداری گردشگری فرهنگی در بستر یکی از کهن‌شهرهای ایران محسوب می‌شود.

هدف از پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش است که دانشجویان دختر غیربومی شهر نیشابور به‌عنوان کنشگرانی اجتماعی، چگونه فضاهای فرهنگی نیشابور را ادراک و معنا می‌کنند و چه موانع عینی و ذهنی بر سر راه بهره‌مندی کامل آنان از این سرمایه‌های فرهنگی وجود دارد؟ یافته‌های این مطالعه کیفی که حاصل تعمق در داده‌هاست، نه فهرستی عینی از مشکلات، بلکه نشان‌دهنده ناکارآمدی‌های نظام‌مند و نابرابری‌های ساختاری نهفته در برنامه‌ریزی برای مدیریت گردشگری فرهنگی جهت دانشجویان دختر غیربومی نیشابور خواهد بود.

۲ روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش روش نمونه‌گیری هدفمند مورد استفاده قرار گرفت؛ زیرا این روش غیراحتمالی،

با وجود ادبیات گسترده متمرکز بر گردشگری فرهنگی، تعریف آن همچنان موضوع بحث‌های مداوم است؛ زیرا مفهومی پیچیده و چندوجهی است. همان‌گونه که مک‌کرچر و دو کروس^۱ توضیح داده‌اند، این مفهوم تقریباً به تعداد گردشگران فرهنگی، تعریف دارد. در سپتامبر ۲۰۱۷م، طی مجمع عمومی سازمان جهانی گردشگری^۲ در چین، تعریف جدیدی از گردشگری فرهنگی به تصویب رسید: گردشگری فرهنگی نوعی فعالیت گردشگری است که در آن انگیزه اصلی بازدیدکننده، یادگیری، کشف، تجربه و مصرف جاذبه‌های فرهنگی ملموس و ناملموس در یک مقصد گردشگری است. این جاذبه‌ها مرتبط با مجموعه‌ای از ویژگی‌های متمایز مادی، فکری، معنوی و عاطفی یک جامعه است که هنر و معماری، میراث تاریخی و فرهنگی، میراث غذایی، ادبیات، موسیقی، صنایع خلاق و فرهنگ‌های زنده همراه با سبک زندگی‌شان، سیستم‌های ارزشی، باورها و سنت‌ها را در برمی‌گیرد (Espeso-Molinero, 2003: 2). با این حال، تعریف مفهومی این‌گونه از گردشگری عبارت است از حرکت افراد به سمت جاذبه‌های فرهنگی دور از محل سکونت عادی خود، با هدف جمع‌آوری اطلاعات و تجربیات جدید برای برآوردن نیازهای فرهنگی‌شان (Bachleitner & Zins, 1999: 199). همچنین، تحقیقات نشان می‌دهد که در بیشتر موارد، مردم برای افزایش یادگیری، ارضای کنجکاوی و احساس نوستالژی، رشد معنوی، استراحت، دور شدن از خانه، گذراندن وقت با عزیزان یا کشف خود، اقدام به گردشگری فرهنگی می‌کنند (Timothy & Boyd, 2009: 8). در این بین، میراث فرهنگی برای گردشگری امری حیاتی است^۳. این عنصر هم انگیزه‌بخش مسافران است، هم مبنایی برای محصولات و خدمات صنعت گردشگری فراهم می‌کند و هم جزء کلیدی کمپین‌های بازاریابی

رویدادهای فرهنگی، انگیزه‌های مهم برای سفر هستند و سفر نیز خالق فرهنگ است، اما تنها در دهه‌های اخیر است که پیوند بین فرهنگ و گردشگری به‌طور صریح به‌عنوان شکلی خاص از مصرف‌شناسایی شده است. گردشگری فرهنگی به‌عنوان یک پدیده اجتماعی و موضوع مطالعاتی، نتیجه جشنواره ادینبورگ در ۱۹۴۷م بود. در آن زمان، در میانه دوره پسا جنگ، اروپا که بر اثر جنگ جهانی دوم ویران و تقسیم شده بود، متوجه گردشگری به‌عنوان ساختاری برای بازسازی اقتصادی و احیای اجتماعی از طریق تبادل فرهنگی شد (Espeso-Molinero, 2003: 2). بر اساس این، ظهور گردشگری فرهنگی به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی و موضوع مطالعات آکادمیک به افزایش سفرهای تفریحی پس از جنگ جهانی دوم بازمی‌گردد. در اروپا، سفر به افزایش درک فرهنگی و بازسازی اقتصادهای تخریب‌شده کمک کرد. با رشد درآمد و مصرف در دهه‌های ۱۹۶۰م و ۱۹۷۰م، سفرهای بین‌المللی و مصرف فرهنگ نیز افزایش یافت. تا دهه ۱۹۸۰م، جریان گردشگران بین‌المللی به مکان‌ها و جاذبه‌های بزرگ توجه کافی را جلب کرد تا برچسب «گردشگری فرهنگی» به بازاری نوظهور اختصاص یابد. مطالعات آکادمیک اولیه در این زمینه نیز در همین زمان پدیدار شدند و سازمان جهانی گردشگری اولین تعریف خود را از این پدیده ارائه داد. گردشگری فرهنگی اخیراً توسط سازمان جهانی گردشگری به‌عنوان عنصری مهم در گردشگری بین‌المللی مورد تأیید مجدد قرار گرفته است که بیش از ۳۹٪ از ورودی‌های گردشگری را به خود اختصاص می‌دهد. پژوهش‌های گردشگری فرهنگی نیز به‌سرعت رشد یافتند، به‌ویژه در زمینه‌هایی همچون انگیزه‌های فرهنگی، حفاظت از میراث، انسان‌شناسی، اقتصاد گردشگری فرهنگی و رابطه با اقتصاد خلاق (Richards, 2018: 12).

انتخاب شده‌اند، از تلاطم‌های سیاسی متعدد جان به‌در برده‌اند و توسط سیاست‌های گذشته و حال شکل‌گرفته و بازشکل یافته‌اند. میراث فرهنگی می‌تواند بنیانی برای ملت‌سازی باشد (Timothy & Boyd, 2009: 42).

¹ McKercher and du Cros

² UNWTO

³ میراث فرهنگی صرفاً گذشته نیست، بلکه بازنمایی یا بازتفسیری از گذشته است. یادگارها و آثار به ارث رسیده از گذشته، تصادفی حفظ نشده‌اند، بلکه تا حدودی گزینشی

تفاوت‌ها عمدتاً تحت تأثیر تفاوت‌های اقتصادی، سیاست، قدرت و توانمندسازی، شیوه‌های حفاظت و نگهداری، هنجارهای اجتماعی، پویایی فرهنگی، نابرابری‌های جنسیتی و اقتصادی-اجتماعی، شهرنشینی و مشارکت قانون‌گذاری، میان سایر عوامل، برجسته می‌شوند. این تفاوت‌ها به‌ویژه در قلمرو گردشگری فرهنگی و پیامدهای آن محسوس‌تر است (Timothy & Boyd, 2009: 3-4). در این بین، پیوند فرهنگ و گردشگری روزبه‌روز رایج‌تر می‌شود. طبق گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱، به این دلیل است که گردشگری فرهنگی یکی از بزرگ‌ترین و سریع‌ترین بازارهای گردشگری جهانی در حال رشد بوده و صنایع فرهنگی و خلاق به‌طور فزاینده‌ای برای تبلیغ مقاصد و افزایش رقابت‌پذیری و جذابیت آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. استفاده روزافزون از فرهنگ و خلاقیت در بازاریابی مقاصد، بر فشار تمایز هویت‌ها و تصاویر منطقه‌ای نیز می‌افزاید. طیف فزاینده‌ای از عناصر فرهنگی برای برندسازی و بازاریابی مناطق به‌کار گرفته می‌شوند. بنابراین، فرهنگ و گردشگری ابزارهای ضروری برای حمایت از مزیت نسبی و رقابتی مناطق در بازارهای جهانی هستند (Raj & et al, 2013: 39-40).

مدت‌هاست که محافل آکادمیک، گردشگری فرهنگی را شکلی از گردشگری جایگزین در نظر می‌گیرند. در آغاز قرن بیست و یکم میلادی، برخی رشد سرسام‌آور این بخش را پیش‌بینی و بین گردشگران فرهنگی مستقیم (اقلیت) و غیرمستقیم (انبوه) تمایز قائل شدند. به‌عبارت‌دیگر، همه گردشگران فرهنگی به یک شکل فرهنگ را «مصرف» نمی‌کنند. برخی از گردشگران تماس سطحی‌تر و حتی تصادفی‌تری دارند و برخی دیگر تماس عمیق‌تری. برخی میان گردشگر فرهنگی «خاص» به‌عنوان مصرف‌کننده همیشگی فرهنگ و گردشگر فرهنگی «عمومی» که مصرف‌کننده‌ای تصادفی و اتفاقی است، تمایز قائل می‌شوند. گروهی نیز

مقاصد گردشگری محسوب می‌شود. میراث فرهنگی نه‌تنها سرمایه‌ای اقتصادی، بلکه دارای ارزش اجتماعی و سیاسی است که بر نحوه تجربه، تفسیر و ارائه آن به مخاطبان -اعم از گردشگران و ساکنان- تأثیر می‌گذارد (Henderson, 2009: 73).

در میان نقاط جغرافیایی گوناگون، واضح است که گردشگری فرهنگی همچون ابزاری مهم برای توسعه اقتصادی کشورهای در حال رشد آسیایی است. این منطقه میزبان جاذبه‌های گردشگری مشهور متعددی است که نه‌تنها برای کشوری که در آن واقع شده‌اند، بلکه برای کل جهان نیز مهم هستند. مظاهر فرهنگی گوناگون در آسیا به‌عنوان جاذبه‌ای برای گردشگرانی است که به دنبال تجربیات فرهنگی و میراثی اصیل هستند. بسیاری از شهرهای آسیا به دلیل ترکیب میراث منحصربه‌فرد خود در جهان مشهور هستند و به‌عنوان نمونه‌هایی از توسعه شهری، بقایای امپراتوری‌های باستانی و بقایای معماری اسلامی چشم‌گیر شناخته می‌شوند. از این‌رو، بخش‌های در حال توسعه آسیا ظرفیت بالایی برای رشد گردشگری دارند و اکثر آن‌ها از جمله ایران، در سال‌های اخیر شاهد افزایش ورود گردشگران بوده‌اند (Nyaupane & Budruk, 2009: 141)؛ Timothy & Daher, 2009: 104؛ Timothy & Daher, 2009: 155). بازدید از منابع فرهنگی و تاریخی در ایران، امروزه یکی از بزرگ‌ترین، فراگیرترین و پرمشددترین بخش‌های صنعت گردشگری محسوب می‌شود. در واقع، به نظر می‌رسد گردشگری فرهنگی با سرعتی بسیار بیشتر از سایر اشکال گردشگری-به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه- در حال گسترش است. از همین رو به‌عنوان ابزاری بالقوه و مهم برای کاهش فقر و توسعه اقتصادی جوامع مورد توجه قرار گرفته است. در مطالعات گردشگری به‌طورکلی و به‌ویژه در گردشگری فرهنگی، این شناخت وجود دارد که گردشگری و پیامدهای آن، محدودیت‌ها و دلالت‌های مدیریتی‌اش در کشورهای در حال توسعه با شرایط جهان توسعه‌یافته متفاوت است. این

¹ OECD

گردشگری و لذت‌گرایی افراطی را طبیعی جلوه می‌دهند. گفتمان‌هایی که گردشگری را به‌عنوان مکانی برای اوقات فراغت نشان داده که در آن رفتارهای افراطی تحمل می‌شود و ماجراجویی جنسی امری عادی است، همان گفتمان‌هایی هستند که از نقش زنان به‌عنوان ابژه نگاه جنسیتی حمایت و به آن کمک می‌کنند و همین فضاها را به‌عنوان محیط‌های چالش‌برانگیز و مسأله‌دار می‌سازند. نتیجه احتمالی، ایجاد گفتمانی است که انواع مختلف عدم امنیت گردشگر^۲ را توجیه و تحمل می‌کند، صرفاً به این دلیل که در فضای گردشگری هر چیزی ممکن است. علاوه‌براین، اگر در این گفتمان‌ها، زنان به‌عنوان ابژه نگاه جنسی شده در نظر گرفته شوند، آنگاه این فضاها ممکن است برای زنانی که نمی‌خواهند به شیوه‌ای جنسی دیده شوند، مشکل‌ساز شود (Jordan & Aitchison, 2008: 344). همچنین پژوهشی دیگر استدلال می‌کند که تجربیات، حرکات و آزادی‌های گردشگری زنان تا حدی توسط ساختار کنترل اجتماعی مردسالارانه اداره می‌شود. این گفتمان کنترل و ترس همچنان نشان می‌دهد که فضاهای عمومی (گردشگری) برای زنان تنها خطرناک و نامناسب هستند^۳ (Wilson & Little, 2008: 344). هرچند یافته‌های پژوهشگران اروپایی در مناطق مختلف آزردهنده است، اما در ایران به‌واسطه فرهنگ اسلامی و رویکرد مذهبی و نگرش‌ها و باورهای اجتماعی تاکنون چنین گزارش‌هایی به‌عنوان یک آسیب بیان نشده‌اند. ازاین‌رو، چنین موضوعی نیازمند یک بررسی همه‌جانبه است. از این منظر رویکرد پژوهش حاضر را می‌توان بر این فرض استوار نمود که چنین فضای

مفاهیم «گردشگر فرهنگی عمومی» و «گردشگر فرهنگی تخصصی» را معرفی می‌کنند که براساس علایق و انگیزه‌هایشان برای بازدید از جاذبه‌های فرهنگی از هم متمایز می‌شوند. «گردشگر فرهنگی تخصصی» علاقه فراوانی به بازدید از مکان‌های بسیار خاص نشان داده و در جست‌وجوی درک فرهنگی گسترده از آن مکان است. دسته‌ای دیگر میان گردشگر فرهنگی نخبه و گردشگران انبوهی که فرهنگ را در تجربه خود می‌گنجانند، تمایز قائل شده‌اند: «گردشگر فرهنگی واقعی» که علاقه اصلی‌اش فرهنگ است (کشف کردن، شگفت‌زده شدن از کلیات و متعجب شدن از جزئیات) و «مصرف‌کنندگان اوقات فراغت میراث فرهنگی» که فرهنگ انگیزه اصلی سفرشان نیست، بلکه به‌عنوان عنصری اضافی در تجربه‌شان لحاظ می‌شود (Galí-Espelt, Espeso-Molinero, 2003: 1) (2012: 48-49).

در این بین، ازجمله گروه‌های گردشگر فرهنگی کم‌تر مورد توجه قرارگرفته، زنان هستند. براساس پژوهش‌های صورت‌گرفته در چند دهه اخیر، گردشگری به‌ویژه برای زنان در اروپا با مخاطراتی همراه بوده است، چنانکه دگرگونی‌ها و گفتمان‌های جنسیتی‌شده و تجسم‌یافته همراه آن‌ها، فضاهای گردشگری مختلف را به‌ویژه برای زنان تنها به محیط‌های چالش‌برانگیز تبدیل می‌کند. نگاه مردان محلی^۱ به این زنان اغلب منجر به این می‌شد که زنان حضورشان در فضاهای گردشگری را مسأله‌دار بدانند. چنین به نظر می‌رسد گفتمان‌های گردشگری در اروپا، به‌طورمعمول زنان را به‌عنوان ابژه‌های اصلی نگاه جنسیتی به تصویر می‌کشند و ارتباط بین

۱ ممکن است به این دلیل باشد که انتظارات اولیه از مزایا غیرواقعی بوده (و بنابراین قادر به برآورده شدن نیستند) یا به این دلیل که تصور می‌شود این مزایا فقط به تعداد کمی از مردم تعلق می‌گیرد (Fernandes, 2013: 29).
۲ برای آگاهی بیشتر در زمینه امنیت و ایمنی گردشگری از نظریه تا عمل، ر.ک: (Mansfeld & Pizam, 2006).
۳ برای مطالعه بیشتر در زمینه تأثیر جنسیت بر گردشگری، ر.ک: (Pritchard et al., 2011).

۱ طبق گفته‌های داکسی (۱۹۷۶م) و باتلر (۱۹۸۰م)، ممکن است در نتیجه تهدیداتی که گردشگران برای شیوه زندگی ساکنان دائمی ایجاد می‌کنند، ناراحتی‌هایی ایجاد شود. هم شاخص ناراحتی گردشگران داکسی و هم مفهوم باتلر از چرخه تکامل منطقه گردشگری نشان می‌دهد که با افزایش تعداد بازدیدکنندگان از یک منطقه، ساکنانی که در ابتدا نگرش بسیار مثبتی نسبت به مهمانان خود داشتند، در مورد مزایای بلندمدت بازدیدکنندگان، تردیدهای فزاینده‌ای پیدا می‌کنند که

شخصیت‌هایی که وجوه مذهبی و اعتقادی آنان در بستر تاریخ اسلام مطرح بوده و این موضوع نزد ساکنان دائم و گردشگران و متعاقباً در سطح ملی و بین‌المللی مورد پذیرش قرار دارد، شامل: امامزاده محروق، آرامگاه بی‌بی شطیبه، آرامگاه فضل بن شاذان و آرامگاه بانو پسندیده. ۲. تاریخی: دربردارندهٔ ابنیه‌ای که وجوه تاریخ آنان در بستر ادوار گوناگون نیشابور دورهٔ اسلامی مطرح بوده و این موضوع نزد ساکنان دائم و گردشگران و متعاقباً در سطح ملی و بین‌المللی مورد پذیرش قرار دارد، شامل: مسجد جامع، کاروان‌سرای شاه‌عباسی، بازار سرپوشیده و عمارت امین‌الاسلامی. ۳. هنری-ادبی: دربردارندهٔ آرامگاه شخصیت‌هایی که وجوه هنری و یاد ادبی آنان در بستر ادوار گوناگون نیشابور دورهٔ اسلامی مطرح بوده و این موضوع نزد ساکنان دائم و گردشگران و متعاقباً در سطح ملی و بین‌المللی مورد پذیرش قرار دارد، شامل: آرامگاه خیام، آرامگاه عطار، آرامگاه کمال‌الملک، آرامگاه مشاهیر.

تهدیدشونده‌ای بر گردشگری فرهنگی زنان به‌صورت انفرادی در ایران به‌طور عام و نیشابور به‌طور خاص غالب نیست.

گردشگری فرهنگی، به‌عنوان یکی از پویاترین و معنادارترین اشکال گردشگری معاصر، نقشی بی‌بدیل در حفظ هویت‌های محلی، ترویج تفاهم میان‌فرهنگی و ایجاد توسعهٔ اقتصادی پایدار ایفا می‌کند. در این میان، شهرهای تاریخی با غنای میراث ملموس و ناملموس، کانون‌های جذابی برای این نوع گردشگری محسوب می‌شوند. نیشابور، با پیشینه‌ای درخشان به‌عنوان یکی از کانون‌های تمدنی ایران، واجد گنجینه‌ای بی‌نظیر از جاذبه‌های فرهنگی است که ظرفیت عظیمی را برای تبدیل شدن به مقصدی برجسته در گردشگری فرهنگی ایران و منطقه فراهم می‌آورد.

در این پژوهش، گردشگری فرهنگی ملموس (قابل‌مشاهده فیزیکی) نیشابور در چند زیرشاخه مورد بررسی قرار گرفته است. ۱. مذهبی: دربردارندهٔ

جدول ۱. معرفی مکان‌های گردشگری فرهنگی ملموس نیشابور

مذهبی	
امام‌زاده محروق	از نوادگان امام کاظم (ع) و از شخصیت‌های برجسته سده‌های سوم و چهارم هجری در گسترش تشیع در خراسان، آرامگاهش از سوی امام رضا (ع) مورد زیارت قرار گرفت و آن را به یکی از قدیمی‌ترین بقاع امام‌زادگان ایران تبدیل نمود. موقعیت آن واقع در شرق نیشابور و در مجاورت آرامگاه خیام است.
آرامگاه بی‌بی شطیبه	متوفای قرن دوم هجری، از زنان عارفه شیعی و تجلی‌بخش ارادت خالصانه به امام کاظم (ع). آرامگاهش در میدان شطیبه (غرب نیشابور) با بنای شش‌ضلعی متأخر، تلفیقی از معماری صفوی-قاجاری و حافظه شهری شیعی است.
آرامگاه فضل بن شاذان	متوفای ۲۶۰ق، از مؤلفان و متکلمان برجسته امامی و فقهای مکتب خراسان در سده سوم هجری و مدافع اندیشه امامت. آرامگاهش در شرق میدان فضل بن شاذان (میدان بهشت) واقع و در زمره آثار ملی ثبت و به‌عنوان یکی از نمونه‌های شاخص معماری متأخر تیموری-صفوی حفاظت می‌گردد.
آرامگاه بانو پسندیده	متوفای قرن سوم هجری، شخصیت زنانه متشرع ساکن محله پلاس‌آباد، در نگاه محلی به‌عنوان نماد ارادت به امامت و میزبان امام رضا (ع) در جریان سفر حضرت به مرو. آرامگاهش در غرب نیشابور (خیابان بانو پسندیده، ضلع شمالی آرامگاه بی‌بی شطیبه) ساده و فاقد تزیینات است.
تاریخی	
مسجد جامع	از بناهای ثبت‌شده در فهرست آثار ملی و با ارزش دوره تیموری که در ۸۹۹ق ساخته شده و اکنون محل برگزاری نماز جمعه است (مساحت کل مسجد حدود ۷۰۸۳ و زیربنای آن ۴۳۷۷ مترمربع). مسجد جامع در مرکز شهر و ضلع غربی چهارراه انقلاب در راستای خیابان امام خمینی (ره) قرار دارد.
کاروان‌سرای شاه‌عباسی	این سازه مربوط به قرن یازدهم هجری و دارای ۴۹۰۰ مترمربع مساحت، در دوره قاجار محل نگهداری یتیمان، در دوره پهلوی پادگان نظامی ژاندارمری و از سوی میراث فرهنگی به‌عنوان مجموعه فرهنگی فعال شد. این بنا در حاشیه جنوبی خیابان امام خمینی (ره)، نزدیک میدان خیام قرار دارد.
بازار سرپوشیده	این بازار ثبت ملی شده، با طول ۷۵۰ متر، نماد مهندسی تجاری-معماری خراسان است. این مجموعه متشکل از راسته اصلی سرپوشیده با طاق‌های آجری ضربی، حجره‌های دوطرفه و تنها بخش به‌جامانده از بازار بزرگی از قدیم محسوب می‌شود که ورودی آن از حاشیه خیابان امام خمینی (ره) است.
عمارت امین‌الاسلامی	این بنا، حدود ۱۳۰۰ مترمربع زیربنا و در دو طبقه ساخته شده و متعلق به دوره پهلوی اول و در خیابان امام خمینی (ره) قرار دارد. باغ اطراف عمارت که در ابتدا بسیار زیبا و وسیع بوده، اکنون به پارک عمومی تبدیل و مسیرهایی برای پیاده‌روی در آن ایجاد شده است.
هنری-ادبی	
آرامگاه خیام	فیلسوف، ریاضی‌دان، ستاره‌شناس و شاعر قرن ششم هجری، آرامگاهش واقع در شرق نیشابور، بنایی مدرن و نمادین است که در ۱۳۳۸ش طراحی و جایگزین آرامگاه قدیمی‌تر شد. این سازه، با الهام از تفکرات خیام، ترکیبی از معماری سنتی و مدرن بازتابی از جامعیت نگاه خیام است.
آرامگاه عطار	عارف و شاعر (۶۱۸-۵۴۰ق)، آرامگاه کنونی‌اش در محله شادیاخ (خیابان عرفان)، بنایی هشت‌ضلعی با گنبد فیروزه‌ای کاشی‌کاری‌شده به سبک تیموری است که به دستور امیر علی‌شیر نوایی ساخته و در دوره پهلوی مرمت اساسی شد.

محمد غفاری (۱۳۱۹-۱۲۲۴ش)، مشهور به کمال‌الملک، نقاش برجسته دوره قاجار و بنیان‌گذار مدرسه صنایع مستظرفه در تهران، از پیشگامان نقاشی آکادمیک ایران بود. آرامگاهش در مجاورت آرامگاه عطار با زیربنای ۲۸ مترمربع، ترکیبی نوآورانه از معماری سنتی ایرانی و مدرن است.	آرامگاه کمال‌الملک
محوطه‌ای اختصاصی در محله شادیاخ (انتهای بلوار عرفان) که از دهه ۱۳۷۰ش به‌عنوان گورستان مفاخر معاصر ایران معرفی شد. این مکان با معماری مدرن طراحی و پیکر بزرگان همچون فریدون گرایلی، پرویز مشکاتیان، محمدعلی اسلامی ندوشن و غیره در آن دفن است.	آرامگاه مشاهیر

برنامه‌ریزی‌شده فرهنگ باید چالش‌های ذاتی در تسهیل دسترسی برای همه را در نظر گیرد، البته با توجه به مفهومی مبنی بر اینکه افراد دارای سطوح نابرابر سرمایه فرهنگی هستند و بنابراین شاید توانایی‌های متفاوتی برای تعامل معنادار با فرهنگ داشته باشند (Griffin, 2013: 4). دستیابی به این اهداف و سایر اهداف مدیریتی، مستلزم یک مدیر یا تیم مدیریتی است که به همان اندازه در توسعه ابعاد ملموس تجربه بازدیدکنندگان و درعین حال فراهم کردن یک بازدید عاطفی رضایت‌بخش و خاطره‌انگیز، شایسته باشد. بنابراین، موفقیت یک محل گردشگری باید بین رویکرد مدیریت حرفه‌ای و فلسفه سازمانی هماهنگ با ویژگی‌های منحصربه‌فرد و ویژه آن محل گردشگری فرهنگی خاص، تعادل برقرار کند و همه این‌ها بر ایجاد یک تجربه معنادار برای بازدیدکننده متمرکز باشد (Edwards, 2013: 24).

قالب مطالعات پیشین در حوزه گردشگری نیشابور، غالباً بر شناسایی ظرفیت‌ها، یا تأثیرات اقتصادی متمرکز بوده‌اند، درحالی‌که رویکرد آسیب‌شناسانه با هدف کالبدشکافی موانع، نقاط ضعف و تهدیدهای پیش‌رو گردشگری فرهنگی، برای تدوین راهبردهای مؤثر توسعه، ضرورتی انکارناپذیر است. این آسیب‌ها می‌توانند طیفی گسترده از ابعاد زیرساختی، مدیریتی، اجتماعی-فرهنگی، حفاظتی و ادراکی را در برگیرند. به‌ویژه، تجربه زیسته گردشگران به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی، منبعی ارزشمند

در سال‌های اخیر، گردشگری فرهنگی به روند اصلی در توسعه گردشگری جهانی تبدیل شده است. فرهنگ با ابزاری جدید برای ایجاد مشاغل و درآمد بیشتر پیوند خورده و این امر بسیاری از مقاصد گردشگری را تشویق نموده تا فرهنگ خود را توسعه داده و جاذبه‌های چشمگیری برای تمایز از رقبا خلق کنند. عرضه جاذبه‌های فرهنگی سریع‌تر از تقاضا برای گردشگری فرهنگی رشد کرده است، به‌طوری‌که موفقیت اولیه استراتژی‌های توسعه فرهنگی، شهرها و مناطق بیشتری را به ادغام گردشگری و فرهنگ ترغیب نموده است (Ababneh & Masadeh, 2019: 114). گردشگری فرهنگی دیگر یک علاقه خاص برای گروهی محدود نیست، بلکه جاذبه‌ای قدرتمند برای تقاضا محسوب می‌شود. روندهای تحرک جهانی حاکی از رشد گردشگری به‌طورکلی و به‌ویژه گردشگری فرهنگی است که فشارها و خواسته‌های جدیدی را به این بخش تحمیل خواهد کرد. در هسته پیوندهای ضروری میان گردشگری و فرهنگ، باید نیازهای کلی ساکنان و همچنین نیازهای گردشگران قرار گیرد، با این ملاحظه که گردشگران را ساکنان موقت مقاصد فرهنگی دانسته و به‌عبارت‌دیگر، آنان بخشی جدایی‌ناپذیر از مدل توسعه تلقی شوند (Espeso-Molinero, 2003: 10). در این بین، مسؤلیت اخلاقی گسترده‌ای برای گردانندگان تجاری، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران وجود دارد تا استفاده از فرهنگ را بررسی و سیاست استراتژیک معنادار و مدیریت کافی از مکان‌های خود را تضمین کنند. این کالایی‌سازی از پیش

فضایی و زمانی است تا به نیرویی پایدار برای توسعه تبدیل شود. برای آگاهی بیشتر، ر.ک: (Hall & Lew, 2009).

۱ گردشگری پدیده‌ای چندبعدی (اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی) با تأثیرات متناقض و پیچیده است که نیازمند مدیریت فعال، یکپارچه و انطباق‌پذیر در تمام مقیاس‌های

مستلزم بررسی مستقل است. دانشجویان دختر غیربومی در شهرهای جدید، علاوه بر چالش‌های عمومی دانشجویی، ممکن است با محدودیت‌های مضاعف اجتماعی، نگرانی‌های امنیتی ویژه و تجربیات خاصی از تعامل با محیط شهری و جاذبه‌های فرهنگی روبه‌رو باشند که دیدگاه‌های آسیب‌شناسانه آنان را بسیار ارزشمند می‌سازد. همچنین، جامعه آماری مذکور، گروهی کلیدی و نمادین برای بررسی هم‌زمان آسیب‌شناسی گردشگری فرهنگی، حقوق گردشگری و توسعه پایدار هستند. تمرکز این پژوهش بر آسیب‌شناسی از منظر دانشجویان دختر غیربومی خوابگاهی، با تأکید بر ابعاد حقوقی و پایداری، پاسخی به شکاف پژوهشی عمیق در ادبیات داخلی است. در پژوهش حاضر پرسش‌نامه طراحی شده بین ۱۰۰ دانشجو در ۵ گروه تحصیلی (مهندسی، علوم انسانی، هنر، پزشکی، علوم پایه) بین سن ۱۸ الی ۳۰ سال توزیع شد.^۱ براساس پرسش‌نامه محقق‌ساخته، ۱۷ سؤال طبقه‌بندی شده و ۵ سؤال باز ارائه شد.

طبقه‌بندی نخست سؤالات بسته پرسش‌نامه به دریافت اطلاعاتی کلی و ضروری در زمینه میزان آشنایی و آگاهی نمونه‌های مورد مطالعه در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور اختصاص دارد (جدول ۲).

و اغلب مغفول برای درک این آسیب‌هاست. در ادامه به بررسی پرسش‌های مطرح‌شده از جامعه مورد مطالعه (برخورد از پراکندگی رشته‌ای یکسان و نمونه‌های مساوی) پرداخته می‌شود. دانشجویان غیربومی ساکن خوابگاه دانشگاه، به دلایل چندگانه، گروهی کلیدی اما کم‌تر مورد توجه در مطالعات گردشگری داخلی ایران محسوب می‌شوند. اولاً، آنان به‌عنوان گردشگران بالقوه و بالفعل در مقیاس خرد (با توجه به محدودیت‌های مالی و زمانی)، نیازها و انتظارات خاصی دارند که اغلب در برنامه‌ریزی‌های کلان نادیده گرفته می‌شود. ثانیاً، اقامت طولانی‌مدت آنان در شهر میزبان، فرصتی استثنایی برای تعامل عمیق‌تر و مکرر با جاذبه‌های فرهنگی فراهم می‌کند که می‌تواند منجر به درکی غنی‌تر و البته انتقادی‌تر از کاستی‌ها شود. ثالثاً، هویت دوگانه آنان - به‌عنوان غریبه (غیربومی) و درعین حال مقیم موقت (ساکن خوابگاه) - دیدگاهی منحصر به فرد درباره مسائلی مانند احساس تعلق (یا عدم تعلق)، امنیت، دسترسی و کیفیت تعاملات فرهنگی در فضاهای گردشگری ارائه می‌دهد. تمرکز این پژوهش بر دانشجویان دختر غیربومی خوابگاهی دانشگاه نیشابور نیز انتخابی آگاهانه و مبتنی بر شکاف پژوهشی آشکار است. زنان، به‌ویژه در بافتارهای فرهنگی خاص، تجارب و ملاحظات امنیتی متفاوتی در فضاهای عمومی و گردشگری دارند که

^۱ بازه سنی نمونه‌های مورد مطالعه عبارت است از کم‌تر از ۲۰ سال ۱۷ نفر، ۲۰-۲۵ سال ۷۴ نفر، ۲۵-۳۰ سال ۸ نفر، بیشتر از ۳۰ سال ۱ نفر.

جدول ۲. میزان آشنایی و آگاهی نمونه‌های مورد مطالعه در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور

پیش از ورود به شهر نیشابور، با مکان‌های گردشگری فرهنگی این شهر آشنایی داشتید؟			
بله	حدوداً	خیر، پس از ورود آشنایی یافتم	علاقه‌ای نداشته و ندارم
۴۰٪	۳۵٪	۲۰٪	۵٪
آیا تا به حال از مکان‌های فرهنگی نیشابور بازدید کرده‌اید؟			
بله به صورت حضوری	بله به صورت مجازی	خیر	علاقه‌ای ندارم
۸۰٪	۱۴٪	۵٪	۱٪
چند بار در سال از جاذبه‌های فرهنگی نیشابور بازدید می‌کنید؟			
هرماه	هر فصل	سالی یک‌بار	هرگز
۱۹٪	۴۶٪	۳۳٪	۲٪
کدام عامل شما را در بازدید از جاذبه‌های فرهنگی نیشابور ترغیب می‌کند؟			
تاریخ و فرهنگ غنی	زیبایی‌های طبیعی	فعالیت‌های فرهنگی و هنری	اقدامات گردشگری و تفریحی
۳۲٪	۳۰٪	۱۵٪	۲۳٪
منابع کسب اطلاعاتتان درباره مکان‌های گردشگری فرهنگی نیشابور چیست؟			
شبکه‌های اجتماعی	کتاب و نشریات	اطلاع‌رسانی دانشگاه	توصیه دوستان
۴۱٪	۵٪	۱۰٪	۴۴٪

برساخته اجتماعی و متکی بر شبکه‌های غیررسمی تبادل تجربه است. همچنین، دوگانگی مشهود در انگیزه‌های بازدید (جاذبه تاریخی و فرهنگ غنی: ۳۲٪ در مقابل فعالیت‌های تفریحی: ۲۳٪) نشان از برخورد ارزش‌های فرهنگی اصیل با ملزومات زندگی دانشجویی دارد. هرچند دانشجویان جذب هویت تاریخی نیشابور شده‌اند، هم‌زمان به دنبال تلفیق آن با نیازهای معطوف به اوقات فراغت و فعالیت‌های گروهی هستند. این امر، شکاف میان ارائه سنتی میراث فرهنگی و انتظارات نسل جدید را آشکار می‌سازد. همچنین، نقش کم‌رنگ نهادهای دانشگاهی (با تنها ۱۰٪ اشاره به اطلاع‌رسانی دانشگاهی) حاکی از عدم توانایی کافی و عملیاتی در تبدیل محیط دانشگاهی به فضای میانجی برای اشاعه فرهنگ محلی است.

طبقه‌بندی دوم سؤالات بسته پرسش‌نامه به دریافت اطلاعاتی کلی و ضروری در زمینه میزان آشنایی و آگاهی نمونه‌های مورد مطالعه درباره زیرشاخه‌های گردشگری فرهنگی نیشابور و علایق آنان در این زمینه اختصاص دارد (جدول ۳).

نتایج، ابعادی مفعول را در خصوص فقدان آگاهی پیشین، دگرگونی الگوهای تعامل فرهنگی و کارکرد شبکه‌های اجتماعی به‌مثابه بسترهای تولید معنا آشکار ساخت. در مرحله نخست، کمبود دانش پیش از ورود (با تنها ۴۰٪ آشنایی اولیه)، گویای این واقعیت است که نیشابور به‌عنوان یک مقصد فرهنگی، در گفتمان دانشگاهی پیش‌احضور دانشجویان جایگاهی ندارد. این غیبت را می‌توان ضعف سازوکارهای ترویجی منسجم، به‌ویژه برای قشر دانشگاهی دانست؛ زیرا تنها ۵٪ از منابع اطلاعاتی دانشجویان به منابع مکتوب (کتاب و نشریات) اختصاص دارد. با وجود این، پس از استقرار، تحولی معنادار در این تعامل رخ می‌دهد: نرخ ۸۰٪ بازدید حضوری و ۴۶٪ بازدید فصلی نشان می‌دهد که زندگی در بافت جغرافیایی جدید، به شکل‌گیری زیست‌جهان متفاوتی می‌انجامد. چنانکه در آن توصیه دوستان (۴۴٪) و شبکه‌های اجتماعی (۴۱٪)، به‌عنوان عوامل اصلی سرعت‌بخشی به تعاملات فرهنگی ظاهر می‌شوند. مبنی بر این یافته‌ها، گردشگری فرهنگی در این گروه جمعیتی، نه‌تنها برآمده از برنامه‌ریزی نهادی، بلکه پدیده‌ای

جدول ۳. میزان آشنایی و آگاهی نمونه‌های مورد مطالعه درباره زیرشاخه‌های گردشگری فرهنگی نیشابور و علایق آنان

در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور، کدام مورد از جذابیت بیشتری برخوردار است؟			
مکان‌های تاریخی	مکان‌های مذهبی	مکان‌های هنری-ادبی	هیچ‌کدام
۶۵٪	۵٪	۲۷٪	۳٪
در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور زیرشاخه مذهبی، کدام مورد از جذابیت بیشتری برخوردار است؟			
آرامگاه بی‌بی شطیبه	آرامگاه فضل بن شاذان	امامزاده محروق	آرامگاه بانو پسندیده
۲۷٪	۳۶٪	۲۹٪	۷٪
در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور زیرشاخه تاریخی، کدام مورد از جذابیت بیشتری برخوردار است؟			
کاروان‌سرای شاه‌عباسی	مسجد جامع	بازار سرپوشیده	عمارت امین‌الاسلامی
۴۸٪	۲۵٪	۱۲٪	۱۵٪
در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور زیرشاخه هنری-ادبی، کدام مورد از جذابیت بیشتری برخوردار است؟			
آرامگاه خیام	آرامگاه عطار	آرامگاه کمال‌الملک	آرامگاه مشاهیر
۶۲٪	۲۵٪	۱۰٪	۳٪

نتایج نشان می‌دهد که تمایلات گردشگری فرهنگی در بین دانشجویان دختر غیربومی ساکن خوابگاه در نیشابور، نه تنها به‌عنوان انتخاب مکان‌های تفریحی، بلکه به‌مثابه فرآیندی عمیق از جست‌وجوی هویت در بستری نسبتاً ناآشنا نسبت به آن، قابل تفسیر است. براساس یافته‌ها، اولویت قاطع مکان‌های تاریخی با ۶۵٪ در مقایسه با گزینه‌های مذهبی (۵٪) و هنری-ادبی (۲۷٪)، نشان‌دهنده تلاشی آگاهانه برای یافتن تداوم هویتی در فضای جدید زندگی است. این گروه با گرایش به سمت میراث ملموس تاریخی همچون کاروان‌سرای شاه‌عباسی (۴۸٪) و مسجد جامع (۲۵٪)، به دنبال ایجاد ارتباطی نمادین میان زیست‌بوم اصلی خود و محیط غریبه خوابگاهی هستند. چنین انتخابی علاوه بر پاسخ‌گویی به نیاز ریشه‌یابی مکانی، عکس‌العملی به گسست جغرافیایی ناشی از مهاجرت تحصیلی می‌تواند محسوب شود. غلبه آرامگاه خیام (۶۲٪) بر سایر شخصیت‌های ادبی-هنری، بیان‌گر هم‌ذات‌پنداری با نمادهای فراملی و فراتاریخی است که امکان عبور از چارچوب‌های هویت غریبه را فراهم می‌سازد. هم‌زمان، ترجیح آرامگاه فضل بن شاذان (۳۶٪) بر امامزاده محروق (۲۹٪) در حوزه مذهبی، احتمالاً حاکی از تمایل به کشف روایت‌های

حاشیه‌ای و فاصله‌گیری از کلیشه‌های رسمی گردشگری مذهبی است. این الگوها نشان می‌دهد که گردشگری فرهنگی برای این گروه به عرصه‌ای برای مقاومت نمادین در برابر روایت‌های مسلط شهری تبدیل شده است. همچنین، شکاف معنادار در بازنمایی جنسیت قابل تأمل است. محبوبیت محدود آرامگاه بانو پسندیده (۷٪) و آرامگاه بی‌بی شطیبه (۲۷٪)، نشانی از قرارگیری میراث فرهنگی زنانه نیشابور در حاشیه روایت‌های رسمی است. این امر در تضاد نسبی با زیست‌جهان دانشجویان دختر قرار دارد که در جست‌وجوی الگوهای هویتی زنانه هستند. متعاقباً گویای شکافی ساختاری بین عرضه و تقاضای فرهنگی است. در مجموع، اولویت‌دهی به مکان‌های تاریخی و چهره‌های جهانی مانند خیام، پاسخی به وضعیت دوگانه هویتی (میان غریبگی و جست‌وجوی تعلق) است و هم‌زمان سه تعارض ساختاری را آشکار می‌سازد: ناتوانی در تلفیق میراث مذهبی با نیازهای معنوی نسل جوان، حاشیه‌ای شدن روایت‌های زنانه در میراث فرهنگی و تقلیل جذابیت‌های هنری-ادبی به شخصیت‌های کلاسیک فارغ از توجه به جریان‌های هنر معاصر.

طبقه‌بندی سوم سوالات بسته پرسش‌نامه به دریافت اطلاعاتی کلی و ضروری در زمینه دیدگاه

دانشجویان به متولیان گردشگری فرهنگی نیشابور و در این بین، نقش دانشگاه اختصاص دارد (جدول ۴).

جدول ۴. دیدگاه دانشجویان به متولیان گردشگری فرهنگی نیشابور و نقش دانشگاه

چه نهادی می‌تواند عهده‌دار حفظ و توسعه گردشگری فرهنگی نیشابور باشد؟			
شهرداری	میراث فرهنگی	دانشگاه	تورهای گردشگری
۲۰٪	۴۲٪	۳۱٪	۷٪
دانشگاه چگونه می‌تواند انگیزه بازدید از مکان‌های گردشگری فرهنگی نیشابور را افزایش دهد؟			
اعطای امتیاز درسی	برگزاری تورهای گروهی	تفاهم‌نامه با میراث فرهنگی	مشوق‌های مالی
۱۸٪	۶۴٪	۱۱٪	۸٪
دانشگاه چگونه می‌تواند در زمینه گردشگری فرهنگی نیشابور مشارکت نماید؟			
برگزاری تورهای یک‌روزه	برگزاری کارگاه علمی	برگزاری همایش	برگزاری برنامه‌های گرامی‌داشت
۷۵٪	۱۰٪	۹٪	۶٪
مهم‌ترین موانع سازمانی دانشگاه برای بازدید از مکان‌های گردشگری فرهنگی نیشابور چیست؟			
محدودیت‌های مالی	عدم برنامه‌ریزی	مقررات سختگیرانه	کمبود نیروی انسانی
۴۲٪	۲۲٪	۳۳٪	۳٪

(۷۵٪)، در تقابل با مشوق‌های مادی یا آکادمیک (کم-تر از ۲۰٪)، نشان می‌دهد که گردشگری از منظر این گروه، در اصل راهبردی برای مقابله با انزوای نشأت گرفته از زندگی خوابگاهی است. دانشجویان به دنبال فضاهایی هستند که بتواند به‌مثابه میانجی عرصه‌های رسمی (کلاس درس) و غیررسمی (خوابگاه) عمل نموده و امکان شکل‌گیری اجتماعات موقت را فراهم آورد. از این‌رو، بازدید از جاذبه‌های فرهنگی نیشابور فرصتی برای خروج از نقش دانشجویی صرف و احیای نقش فعال کاوشگرانه فراهم می‌کند. کنشی که زیست‌جهان آنان را در تقابل با ساختار دانشگاهی، رنگی نو می‌بخشد. باین‌حال، موانع سازمانی، به‌ویژه محدودیت‌های مالی (۴۲٪) و مقررات سختگیرانه (۳۳٪)، نشان می‌دهد که دانشگاه این کنش را نه به‌عنوان نیازی وجودی، بلکه به‌مثابه فعالیتی در حاشیه تلقی می‌کند. چنین نگرشی، امکان تبدیل گردشگری به بستری برای پیوند اجتماعی را سلب و آن را به عملی صرفاً مصرف‌گرایانه فرومی‌کاهد.

براساس تحلیل اطلاعات، تمایل ۴۲٪ دانشجویان به واگذاری مسؤلیت اصلی گردشگری نیشابور به اداره میراث فرهنگی، بازتابی از تمایل آنان برای توجه به نهادهای نمادین و دارای ظرفیت بازتولید حافظه جمعی است. این ترجیح، نیشابور را نه به‌مثابه صرفاً یک شهر، بلکه به‌عنوان متنی فرهنگی و زنده نشان می‌دهد که پاسداری از اصالت آن تنها از عهده نهادهای ریشه‌دار برمی‌آید. باین‌حال، راهکارهای پیشنهادی مشارکت‌کنندگان، از جمله تورهای یک‌روزه (۷۵٪) و تورهای گروهی (۶۴٪)، قاطعانه دانشگاه را به‌عنوان کنشگر اصلی معرفی می‌کند. این دوگانگی، شکافی سیاستی را آشکار می‌سازد: نهادهای سنتی همچون اداره میراث فرهنگی در ذهن دانشجویان فاقد ظرفیت لازم برای ارتباط با نسل جوان هستند و متعاقباً دانشگاه نیز با وجود انتظارات ایجادشده، در چهارچوب اداری نسبتاً محدود مانده است. این وضعیت، سطح گردشگری فرهنگی را به تجربه‌ای مجزا و منفک تنزل می‌دهد که نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیاز دانشجویان غیربومی برای هویت‌یابی مکانی در شرایط غربت جغرافیایی باشد. تأکید قاطع بر تورهای گروهی (۶۴٪) و یک‌روزه

طبقه‌بندی چهارم سؤالات بسته پرسش‌نامه به دریافت دیدگاه دانشجویان در زمینه چالش‌ها و آثار گردشگری فرهنگی نیشابور از منظر دانشجویان دختر خوابگاهی اختصاص دارد (جدول ۵).

جدول ۵. چالش‌ها و آثار گردشگری فرهنگی نیشابور از منظر دانشجویان دختر خوابگاهی

اصلی‌ترین چالش‌های گردشگری فرهنگی در نیشابور برای دانشجویان کدام است؟			
عدم اطلاع‌رسانی	عدم زیرساخت‌های مناسب	قیمت بالای خدمات گردشگری	نگرش منفی به دانشجویان دختر گردشگر
۲۰٪	۴۰٪	۲۳٪	۱۷٪
مهم‌ترین تهدید برای گردشگری فرهنگی نیشابور چیست؟			
بی‌توجهی مدیران شهری	عدم سیاست‌گذاری فرهنگی	عدم تبلیغات شهری	عدم تورهای تخصصی
۴۵٪	۱۷٪	۸٪	۳۰٪
توسعه گردشگری فرهنگی چه آثاری می‌تواند داشته باشد؟			
توسعه پایدار شهر	رشد اقتصادی شهر	تاب‌آوری مسافران	مطرح‌سازی شهر در عرصه ملی
۲۵٪	۱۹٪	۴۵٪	۱۱٪
کدام مورد موجب افزایش جذب گردشگری فرهنگی نیشابور می‌شود؟			
برگزاری جشنواره‌ها	سایت‌های معرفی تخصصی	گسترش و بازسازی ابنیه	تورهای آموزشی-تفریحی
۲۶٪	۱۷٪	۷٪	۵۰٪

ساختار انحصاری بازار گردشگری نیشابور را نشان می‌دهد. نگرش‌های منفی یادشده نیز می‌تواند حاصل تقابل هویت‌های محلی و غیربومی باشد که احتمالاً در بافت شهرهای میراث‌محور با جریان مهاجرت تحصیلی، تشدید می‌شود. تلفیق این دو عامل، عدم تحرک اقتصادی-اجتماعی را تقویت و دسترسی به میراث فرهنگی را به کالایی تجملی تبدیل می‌کند. از سویی، استقبال گسترده از تورهای آموزشی-تفریحی (۵۰٪) و تأکید بر تاب‌آوری مسافران (۴۵٪)، دربردارنده دو هشدار است: ۱. ضرورت توسعه مدل‌هایی ترکیبی که در آن اهداف آموزشی با تجربه گردشگری تلفیق شده و مستلزم هماهنگی بین دانشگاه‌ها، شهرداری و سازمان میراث فرهنگی است. ۲. تعریف مجدد زیرساخت‌ها به‌گونه‌ای که تاب‌آوری از طریق طراحی سیستم‌های پشتیبانی در حوزه‌هایی نظیر اطلاع‌رسانی، حمل‌ونقل و امنیت برای گروه‌های آسیب‌پذیر،

نتایج پیمایش میدانی، آشکارکننده شکاف ساختاری معناداری بین ظرفیت‌های فرهنگی شهر نیشابور و دسترسی برای گروه‌های جمعیتی خاص است. بی‌توجهی مدیریت شهری (۴۵٪) و کمبود زیرساخت‌های اساسی (۴۰٪) به‌عنوان عوامل اصلی، بیانگر ناکارآمدی نهادی در مقابل خدمات شهری با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی هستند. دانشجویان دختر غیربومی، به‌عنوان یک جامعه چرخشی، با موانع ساختاری متعددی همچون فقدان حمل‌ونقل یکپارچه، کمبود امکانات رفاهی مقرون‌به‌صرفه و ضعف شبکه‌های اطلاع‌رسانی (۲۰٪) مواجه هستند که تماماً حاکی از برنامه‌ریزی غیرتفکیکی و عدم توجه به نیازهای جمعیت‌های موقت است. این شرایط به حاشیه‌رانی امکان بهره‌برداری از سرمایه‌های فرهنگی منجر می‌شود. چالش قیمت‌های بالای خدمات گردشگری (۲۳٪) و نگرش‌های تبعیض‌آمیز جنسیتی (۱۷٪)، تا حدودی

در انتهای پرسش‌نامه، پنج سؤال باز مطرح و از دانشجویان درخواست شد که به آن‌ها پاسخ دهند. از آنجایی که بیشتر پاسخ مشابه بود، آن‌ها را به‌عنوان گزینه در نظر گرفته و در جدول قرار داده شد (جدول ۶).

امکان‌پذیر شود. اولویت‌دهی به توسعه پایدار شهری (۲۵٪)، نسبت به رشد صرف اقتصادی (۱۹٪)، نشان‌درکی روشن از ارتباط طبیعی بین حفظ هویت فرهنگی و پویایی صنعت گردشگری از سوی دانشجویان دختر غیربومی خوابگاهی شهر نیشابور است.

جدول ۶. سؤالات باز

کدامیک از مکان‌های گردشگری فرهنگی نیشابور، مذهبی (امامزاده محروق، آرامگاه بی‌بی شطیبه، آرامگاه فضل بن شاذان، آرامگاه بانو پسندیده)، تاریخی (مسجد جامع، کاروان‌سرای شاه‌عباسی، بازار سرپوشیده، عمارت امین‌الاسلامی)، هنری-ادبی (آرامگاه خیام، آرامگاه عطار، آرامگاه کمال‌الملک، آرامگاه مشاهیر) را بیش از یک‌بار بازدید کرده‌اید؟			
خیام	عطار	مسجد جامع	عمارت امین‌الاسلامی
۴۷٪	۳۰٪	۱۳٪	۱۰٪
چگونه شد که از آن/ آن‌ها مجدد بازدید داشتید؟			
علاقه شخصی	توصیه دوستان	پرکردن اوقات فراغت	انجام تحقیق و پژوهش
۳۰٪	۵۵٪	۱۱٪	۴٪
به چه علت‌هایی تاکنون از بقیه مکان‌ها مجدد بازدید نداشته‌اید؟			
عدم وقت کافی	عدم علاقه شخصی	عدم جذابیت محیطی	عدم بسترهای لازم گردشگری
۲۷٪	۴۳٪	۱۱٪	۱۹٪
تاکنون در چه برنامه‌های بازدید از مکان‌های گردشگری فرهنگی نیشابور برگزار شده از سوی نهادهای غیرشخصی شرکت کرده و علاقه‌مند به شرکت مجدد هستید؟			
دانشگاه، بازدید امامزاده محروق	دانشگاه، بازدید خیام	دانشگاه، بازدید عطار	دانشگاه، کمال‌الملک
۱۳٪	۵۵٪	۲۷٪	۵٪
به نظر شما چه نهادهایی عهده‌دار گردشگری فرهنگی نیشابور هستند و چه برنامه‌هایی باید برگزار کنند؟			
شهرداری، تور رایگان فصلی	میراث فرهنگی، تور رایگان فصلی	دانشگاه، تور رایگان فصلی	NGOها، تور رایگان فصلی
۱۷٪	۵۲٪	۲۶٪	۵٪

ناخودآگاه به تعلق‌خواهی در فضای ناآشنا. در مراتب بعدی، اماکن مذهبی (امامزاده محروق ۱۳٪) و تاریخی (عمارت امین‌الاسلامی ۱۰٪) قرار دارند و سایر جاذبه‌ها در حاشیه قرار دارند که نشان از شکاف میان میراث رسمی و انتظارات نسلی جوانان است. غالب دانشجویان انگیزه برای بازدید مجدد را توصیه دوستان (۵۵٪) و علاقه شخصی (۳۰٪) و شبکه‌های غیررسمی را به‌عنوان کارگزاران پنهان گردشگری معرفی کرده‌اند. کم‌رنگ بودن نقش پژوهش (۴٪)

مبنی بر نگرشی تحلیلی بر نتایج، زوایای پنهان تجربه گردشگری فرهنگی در میان جامعه آماری پژوهش قابل درک است. در کانون این تجارب، آرامگاه خیام (۴۷٪) و عطار (۳۰٪) نه صرفاً به‌عنوان جاذبه‌های تاریخی، بلکه در نقش فضای امن هویتی ظاهر شده و پلی میان غربت خوابگاه و جهان‌آشنای ادبیات ایجاد می‌نمایند. این انتخاب فارغ از برنامه‌ریزی نهادی بوده و محصول بازنمایی این شخصیت‌ها در متون درسی و گفتمان عمومی است و گویای نیاز

دانشجویان دختر غیربومی به شهری ناآشنا که تنها ۴۰٪ نسبت به آن پیش‌آگاهی قبلی داشتند، فرآیند آشنایی تدریجی با جاذبه‌های فرهنگی را از طریق ساختار نهادی و غیررسمی دانشگاه به همراه داشته و دانشگاه نقش میانجی را ایفا نموده است. ۸۰٪ از افراد، تجربه بازدید حضوری و ۶۴٪، برگزاری تورهای گروهی را مؤثرترین راهکار دانسته‌اند؛ جریانی که نشان می‌دهد گردشگری فرهنگی از یک کنش صرفاً تفریحی به ابزاری برای یکپارچگی فضایی-فرهنگی ارتقا یافته و متعاقباً امکان ساخت هویت جدیدی را میان زادگاه و محل تحصیل فراهم می‌کند. با وجود این، موانعی ساختاری به‌طور محسوسی این تجربه را تحت تأثیر قرار داده‌اند: ۱. موانع جنسیتی در زیرساخت‌های گردشگری (با گزارش ۱۷٪ نگرش منفی) موجب شده دانشجویان به جای تعامل آزادانه با فضا، به راهبردهای امن‌سازی زنانه همچون بازدید گروهی با دوستان (که ۵۵٪ دلیل بازدید مجدد بود) متمایل شوند. ۲. شکاف معناشناختی میان جاذبه‌های رسمی و ترجیحات نسلی مشهود است. با وجود تأکید نهادهای رسمی بر میراث مذهبی (با مسؤلیت ۵۲٪ میراث فرهنگی)، تنها ۵٪ از دانشجویان آن‌ها را جذاب برشمرده و آرامگاه‌های زنانه بی‌بی شیطله و بانو پسندیده، کم‌ترین میزان توجه را داشته‌اند. این جریان، نشان‌دهنده شکاف میان روایت‌های مسلط فرهنگی و نظام معناسازی دانشجویان دختر است. ۳. کمبود سرمایه‌های نهادی (۴۲٪ محدودیت مالی دانشگاه و ۴۰٪ کمبود زیرساخت) بازدیدها را به امری تکراری مبدل ساخته که عمدتاً بر نمادهای ادبی شناخته‌شده همچون خیام (با ۶۲٪ جذابیت) متمرکز و موجب غفلت از ظرفیت‌های کمتر شناخته‌شده مذهبی، تاریخی و ادبی-هنری شده است.

تحلیل داده‌ها همچنین، نشان‌گر تغییر در ترجیحات گردشگری است. تأکید ۵۰٪ بر تورهای آموزشی-تفریحی و اولویت‌دهی ۴۵٪ به تاب‌آوری مسافران، نشانی از گرایش به سمت گردشگری تعاملی و دانش‌محور است. گونه‌ای از گردشگری که

حاکمی از ناتوانی نسبی ساختار آموزشی در تبدیل جاذبه‌ها به محمل یادگیری تجربی است. مانع اصلی بازدید مجدد، عدم علاقه شخصی (۴۳٪)، فراتر از مسأله کمبود وقت (۲۷٪) بوده که به ضعف روایت‌پردازی از مکان‌ها اشاره دارد. این بی‌رغبتی، احتمالاً ریشه در مدیریت میراث در خلق تجربه چندحسی دارد. به‌گونه‌ای که سطح مکان‌های تاریخی به اشیای موزه‌ای کاهش یافته‌اند. در این راستا، کم‌رنگ بودن جذابیت محیطی (۱۱٪) گویای ضعف در زیرساخت‌های تفسیر میراث است. غلبه بازدیدهای دانشگاهی از خیام (۵۵٪) و عطار (۲۷٪)، اگرچه دانشگاه را به متولی گردشگری فرهنگی برای دانشجویان مبدل ساخته، اما ناکامی آن در معرفی دیگر جاذبه‌ها، تقلیل گردشگری به چند مکان مشهور را نشان می‌دهد. انتظار غالب (۵۲٪) مبنی بر برگزاری تورهای فصلی تخصصی، نشانی از اعتماد به نهادهای تخصصی و تمایل به حذف تصویر دولتی از گردشگری است. همچنین، غیبت نسبی شهرداری (۱۷٪) و NGOها (۵٪)، گویای عدم شناخت کافی ظرفیت‌های مشارکتی است. در مجموع، این یافته‌ها تا حدودی تناقض ساختاری نگرش نیشابور را به گردشگری فرهنگی بازتاب می‌دهد؛ شهری با گنجینه‌های فرهنگی متنوع و جهانی که گردشگری آن در انحصار چند نماد شاخص محصور مانده و نسبتاً فاقد پیوند طبیعی با زیست‌جهان دانشجویان دختر غیربومی است. راه برون‌رفت از این ورطه، نه در افزایش تعداد بازدیدها، بلکه در بازآفرینی روایت‌های مشارکتی و چندنسلی از حافظه جمعی شهر است.

۴ بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان‌دهنده تجربه زیسته و درک دانشجویان دختر غیربومی ساکن خوابگاه در مواجهه با گردشگری فرهنگی نیشابور و نیز آسیب‌های مرتبط با آنان است. مبنی بر تحلیل پدیدارشناختی داده‌ها، تجربه گردشگری فرهنگی این گروه در تفاوت‌های هویتی، محدودیت‌های ساختاری و کوشش برای ایجاد حس تعلق شکل می‌گیرد. ورود

گردشگری فرهنگی مبدل نموده و از سویی پاسخ‌گوی تقاضا برای تورهای آموزشی-تفریحی و از سویی میزان بازدید از جاذبه‌های حاشیه‌ای را افزایش می‌دهد. محور دوم، احیاء و قوت‌بخشی روابط نهادی در قالب تشکیل کمیته‌ای متشکل از دانشگاه، میراث فرهنگی و شهرداری است که تعارضات ساختاری را از طریق دستورالعمل‌های اجرایی برطرف می‌کند. در این راهکار، شهرداری با تأمین زیرساخت‌ها، سهمی از درآمد تورها دریافت می‌کند. میراث فرهنگی با به‌روزرسانی روایت‌های تاریخی، اقبال اجتماعی کسب می‌نماید. دانشگاه با ایفای نقش جذب مخاطب مشخص و ثابت، الگوهای اقتصادی پایدار ایجاد می‌کند. این هم‌افزایی، هزینه‌های مبادله نهادی را کاهش می‌دهد و امکان تبدیل جاذبه‌های کم‌تر موردتوجه همچون آرامگاه‌های مذهبی را به فضاهای چندعملکردی فراهم می‌سازد. به‌عنوان مثال، با تلفیق کاربری‌هایی زیارت، کتابخانه تخصصی و برگزاری کارگاه‌های میدانی، میزان اقبال دانشجویان را ارتقاء می‌بخشد. محور سوم، استقرار سامانه پایش است که چرخه‌های توسعه گردشگری را با پیگیری شاخص‌های این حوزه تکمیل می‌کند. ازجمله کارکردهای پیشنهادی این سامانه می‌توان به بررسی و اندازه‌گیری اثراتی همچون افزایش بازدید از جاذبه‌های فرعی بر رشد درآمد محلی، یا تأثیر مستندسازی تجارب بر جذب گردشگران از طریق مدل‌سازی نشان‌گر نقاط اوج و افول تغییر، اشاره داشت. درنهایت، این سه محور درهم‌تنیده، ساختاری توسعه‌محور در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خلق می‌کنند که پیچیدگی نهادی را به فرصت، تعارض‌ها را به هم‌افزایی و جاذبه‌های کم‌اقبال را به نهادهای پویای فرهنگی برای بهره‌مندی و رضایت هرچه بیشتر دانشجویان دختر غیر بومی نیشابور در راستای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری فرهنگی تبدیل می‌کند.

صرفاً به اوقات فراغت نمی‌پردازد، بلکه عرصه‌ای برای تولید دانش جمعی (با ۴٪ انگیزه پژوهش) و تقویت عاملیت فردی فراهم می‌کند. با وجود این، مهم‌ترین آسیب، فقدان مدیریت منسجم است که با ۴۵٪ بی‌توجهی نهادی و ۳۰٪ کمبود تورهای تخصصی، مانع تحقق این چشم‌انداز می‌شود. درنتیجه، ظرفیت گردشگری فرهنگی به‌عنوان ابزاری برای گفت‌وگوی بین‌نسلی و ایجاد توسعه پایدار گردشگری فرهنگی (که تنها ۲۵٪ پاسخ‌ها به آن اشاره داشته‌اند)، تحقق نمی‌یابد. درمجموع، تجربه این گروه را می‌توان تلاشی برای دستیابی به گردشگری فرهنگی در بافت شهری، تحت شرایط ساختاری ناهم‌سو دانست. هرچند دانشگاه با ۷۵٪ اولویت به تورهای یک‌روزه، فراهم‌آور اصلی دسترسی به گردشگری فرهنگی برای دانشجویان دختر غیربومی است، اما به دلیل موانع درونی (مالی و سازمانی) قادر به ایفای این نقش به‌صورت کامل نیست. بنابراین، دانشجویان با تکیه بر شبکه‌های غیررسمی (توصیه دوستان ۴۴٪) و بازتعریف کارکردهای گردشگری (ترکیب آموزش و تفریح)، به دنبال ایجاد حس تعلق در شهری هستند که نهادهای رسمی آن از منظر آنان، هنوز ظرفیت تبدیل تنوع فرهنگی به فرصت‌های جمعی را به‌نحوی جامع و یکپارچه پیاده‌سازی و اجرایی نکرده است.

براساس این مطالعه، سه راهکار کلان برای بازسازی نظام مدیریت گردشگری فرهنگی نیشابور برای دانشجویان دختر غیربومی این شهر پیشنهاد می‌شود که هرکدام نیازمند بررسی دقیق‌تر در فرصتی دیگر است. محور نخست، تحول نقش دانشگاه از یک نهاد صرفاً آموزشی به رکنی فعال در توسعه فرهنگی است که از طریق سازوکارهایی عملیاتی محقق می‌شود. به‌عنوان مثال، محدودیت‌های مالی را با تلفیق بازدیدهای میدانی با برنامه درسی برطرف ساخته و هم‌زمان با تبدیل تجارب دانشجویان به داده‌های کیفی، بازخوردهایی برای نوسازی محتوای جاذبه‌های کم‌بازدید فراهم می‌آورد. این تحول، دانشگاه را به رونق‌بخش

حامی مالی

بنا به اظهار نویسندهٔ مسؤول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

سهم همهٔ نویسندگان در این کار پژوهشی برابر بوده است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان، از همهٔ افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکتشان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

- Ababneh, M. & Masadeh, M. (2019). Creative Cultural Tourism as a New Model for Cultural Tourism. *Journal of Tourism Management Research*. (vol 6), 109-118.
<http://dx.doi.org/10.18488/journal.31.2019.62.109.118>
- Bachleitner, R., & Zins, A. H. (1999). Cultural tourism in rural communities: The residents' perspective. *Journal of business research*. (vol 44), 199-209.
[https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(97\)00201-4](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(97)00201-4)
- Edwards, j. (2013). Managing Heritage and Cultural Tourism Resources. *Cultural Tourism*. CABI.
- Espeso-Molinero, P. (2003). "Trends in cultural tourism". *Smart Tourism*. (vol 4), 1-12.
<http://dx.doi.org/10.54517/st.v4i1.2147>
- Faramarzpour, F; saeedi, P. (2024). Explaining the dimensions of experiential marketing on cultural tourism branding in Neishabur city Subject Areas: Urban and Regional Planning Studies. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*. (vol 19), 1-18. (In Persian)
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.25385968.1403.19.1.6.0>
- Faizabadi, F. (2018). A Study of Cultural Tourism Capabilities in Sabzevar and Neyshabur Counties with Emphasis on Luminaries and Prominent Figures. *Master's thesis*. Gorgan: Hakim Jorjani Higher Education Institute. (In Persian)
- Fernandes, C. (2013). The Impact of Cultural Tourism on Host Communities. *Cultural Tourism*. CABI.
- Ghadamgahi, S; ghaderi, S. (2018). Identification of Marketing Strategies in Literary Tourism: A Case Study of Neyshabour City. *Geographical Journal of Tourism Space*. (vol 27), 99-110. (In Persian)
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22518827.1397.7.27.7.8>
- Galí-Espelt, Nuria. (2012). "Identifying cultural tourism: a theoretical methodological proposal". *Journal of Heritage Tourism*. (vol 7), 45-58.
<http://dx.doi.org/10.1080/X.2011.632248>
- Griffin, K. A. & et al. (2013). Introduction to Cultural Tourism Philosophy and Management. *Cultural Tourism*. CABI.
- Hall, C. M., & Lew, A. A. (2009). *Understanding and managing tourism impacts: An integrated approach*. London: Routledge.
- Henderson, J. C. (2009). The meanings, marketing, and management of heritage tourism in Southeast Asia. *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World A regional perspective*. London: Routledge.

- Jordan, F., & Aitchison, C. (2008). Tourism and the sexualisation of the gaze: Solo female tourists' experiences of gendered power, surveillance and embodiment. *Leisure Studies*. (vol 27), 329–349.
<http://dx.doi.org/10.1080/02614360802125080>
- Malekan, M. (2018). Feasibility study of literary tourism development in Razavi Khorasan Province (Case study: Tous and Neyshabur counties). *Master's thesis*. Mazandaran: University of Mazandaran. (In Persian)
- Mansfeld, Y., & Pizam, A. (Eds.). (2006). *Tourism, security and safety: From theory to practice*. Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Nyaupane, G. P. & Budruk, M. (2009). South Asian heritage tourism Conflict, colonialism, and cooperation. *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World A regional perspective*. London: Routledge.
- Pritchard, A., Morgan, N., & Ateljevic, I. (Eds.). (2011). *Tourism and gender: Embodiment, sensuality and experience*. CABI.
- Raj, R. & et al. (2013). *Cultural Tourism: Issues and Policies*. Cultural Tourism. CABI.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. (vol 36), 12–21.
- <http://dx.doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Timothy, D. J. (2009). Heritage and tourism in East Asia's developing nations. *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World A regional perspective*. London: Routledge.
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2009). Heritage tourism and the less-developed world. *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World A regional perspective*. London: Routledge.
- Timothy, D. J. & Daher, F. R. (2009). Heritage tourism in Southwest Asia and North Africa. *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World A regional perspective*. London: Routledge.
- Timuri, M. (2021). Analysis of the role and function of archaeological museums and their impact on the development of cultural heritage tourism in historical cities (Case study: Neyshabur Archaeological Museum). *Master's thesis*. Mashhad: Shandiz Institute of Higher Education. (In Persian)
- Vahidi Motlagh, Saeedeh. (2022). Designing the Khayyam and Attar Neyshabur Tourism Center with a Social Interactions Approach *Master's thesis*. Sabzevar: Hakim Sabzevari University. (In Persian)
- Wilson, E., & Little, D. E. (2008). "The solo female travel experience: Exploring the 'geography of women's fear'".

Current Issues in Tourism. (vol 11),
167-186.

<http://dx.doi.org/10.2167/cit342.0>